

quæ vendas ad hujus interitum carnis, ut spiritus sal-
vus sit in diem Domini nostri Jesu Christi (I Cor. v,
5); gulam, cupiditatem, fornicationem, iram, tristi-
tiam, acediam, vanam gloriam, invidiam; quæ
melius fuerat si perdidisses, licet si nihil acce-
pisses.

INSTRUCTIO XVII.

De octo vitiis principalibus.

Octo sunt vitia principalia, quæ mergunt hominem
in interitum: gula, fornicatio, cupiditas, ira, tristitia,
acedia, vana gloria, superbia. De gula castiganda
dicitur: *Nolite duci in saturitate ventris* (Eccli. xxxvi,
20). De fornicatione: *Fornicatores autem et adulte-
ros Deus judicabit* (Hebr. xiii, 4). De cupiditate autem
legitur: *Radix omnium malorum cupiditas est* (I Tim.
vi, 10). De ira: *Qui irascitur fratri suo, reus erit
gehennæ ignis* (Matth. v, 22). De tristitia: *Tristitia
autem sæculi mortem operatur* (II Cor. vii, 10). De
acedia: *Multa mala docuit otiositas* (Eccli. xxxiii,
29). De vana gloria: *Ascendet fetor illius, qui magni-
ficat opera sua* (Joel. ii, 20). De superbia: *Superbis*

Deus adversatur (Jac. iv, 6; I Petr. v, 5). Et: *Qui se exaltaverit humiliabitur* (Matth. xxiii, 12). Hæc
igitur omnium origines et causæ sunt malorum; quæ
sic sunt sananda per contraria. Gula triplex vincenda
est per abstinentiam jejunii de hora nona in horam
nonam, et parcitatem cibique utilitatem (Leg. vilitate-
tem). *Fornicatio autem et omnis immunditia nec
nominanda in vobis sint, sicut decet sanctos* (Ephes.
v, 3), per castitatem et continentiam sollicitam, et
semper timentem. Cupiditas vero nihil habendo pro-
prium vincitur, et omnia communia possidendo. Ira
patientia et mansueta lenitate superanda est. Tri-
stitia vero lætitia spirituali et spe futuræ beatitudinis
vincenda est. Instabilitas autem acedix, mansuetu-
dine stabili, et unius loci habitatione corrigenda est
per sobrietatem, Scriptura dicente: *Si spiritus pote-
statem habentis ascenderit super te, locum tuum ne
dimiseris* (Eccl. x, 4). Vana gloria quoque et elatio
immunda atque superbia, vera humilitate et cordis
coutritione per Dei timorem vincuntur.

SANCTI COLUMBANI

ABBATIS ET CONFESSORIS

EPISTOLÆ SEX AD DIVERSOS

PRO TEMPORUM RATIONE DIGESTÆ.

EPISTOLA PRIMA.

AD S. GREGORIUM PAPAM.

Domino sancto, et in Christo Patri ^a Romano pul-
cherrimo Ecclesiæ decori, totius Europæ flaccentis
augustissimo quasi cuidam flori, egregio specu-
latori, theoria utpote divina ^b castulitatis potito,
ego ^c bargoma vilis Columba in Christo mitto sa-
lutem.

I. Gratia tibi et pax a Deo Patre nostro Jesu
Christo. Libet me, o sancte papa, hyperbolicum te-
cum non sit interrogandum de Pascha juxta illud
Canticum: *Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi;
majores tuos, et dicent tibi* (Deut. xxxii, 7). Licet
enim mihi, nimirum micrologo, illud cujusdam egre-
gium sapientis elogium, quod dixisse fertur quamdam
videns ^d contupictam: *Non admiror artem, sed ad-
miror frontem*; ad te clarum a me vili scribendo po-
test inuri: tamen tuæ evangelicæ humilitatis fiducia
fretus, tibi scribere præsumo, et mei doloris nego-
tium injungo. Vanitas namque scribendi nulla est,
ubi necessitas cogit quamvis majoribus scribi. Quid
ergo dicis de Pascha XXI aut XXII lunæ, quod jam

^a Romano. Forte mendo librarii omissum papæ.

^b Castulitatis. Ita ms.

^c Bargoma. Sic ex ms. Flemingus. Cangius in
Glossario ad hanc vocem, putat legendum *barginna*,
id est peregrinus. Ipsum consule v. BARGINNA.

^d Contupictam. Editor conjicit *compte pictam*. Can-
gius vero vel *comptam*, vel *acu comptam*.

C (tua [Ms., tui] tamen pace dictum sit) non esse Pas-
cha, nimirum tenebrosam a multis comprobatur
^e calcalenteris? Non latet enim, ut credo, efficaciam
tuam, quantum Anatolius, miræ doctrinæ vir, ut
sanctus ait Hieronymus, cujus Eusebius Cæsariensis
episcopus in ecclesiastica Excerpta inseruit Historia
(sic), et sanctus Hieronymus in suo hoc idem de Pascha
opus collaudavit Catalogo, de hac lunæ ætate vitu-
perando disputet; qui contra Gallicanos Rimarios
de Pascha, ut ait, errantes, horrendam intulit sen-
tentiam: *Certe, inquit, si usque ad duarum vigi-
liarum terminum quod noctis medium indicat, ortus
lunæ tardaverit, non lux tenebras, sed lucem tenebræ
superant; quod certum est in Pascha non esse proba-
bile, ut aliqua pars tenebrarum luci dominetur, quia
solemnitas dominicæ resurrectionis lux est, et non est
communicatio luci cum tenebris. Et si in tertia vigilia
luna exanderit, non est dubium lunam XXI vel XXII
ezortum esse, in qua verum Pascha non est possibile
inmolari. Nam qui hac lunæ ætate Pascha definiunt
possibile celebrari, non solum illud auctoritate divinæ
Scripturæ affirmare non possunt, sed et sacrilegii et
contumaciæ crimen et animarum periculum incurrunt;*

^e Calcalenteris. Si Cangium audias, legendum forte
calculatoribus, nisi malis *chalcenteris*, id est, yiris
doctis: quo titulo cognominatum fuisse Origenem
novimus. At neutra conjectura eruditus Benedictinis
probat; qui mallent *calendaris*, qui supputant
Kalendas et tempora.

dum affirmant veram lucem posse immolari cum aliqua dominatione tenebrarum, quæ omnibus tenebris dominatur. Nec non in sancti dogmatis legimus libro : *Pascha*, id est, *solemnitas dominicæ resurrectionis ante transgressum vernalis æquinoctii xvi initium non potest celebrari, ut scilicet æquinoctium non antecedit*; quod utique Victorius in suo transgressus est Cyclo, et per hoc Galliæ jam dudum innoxerit errorem seu, ut humiliter dicam, confirmavit inolium. Quippe qua ratione utraque stare possunt, ut scilicet resurrectio Domini ante suam celebretur passionem, quod vel putari absurdum est; aut septem dies, Domini jussione in lege sanciti, in quibus tantum legitime Phase Domini comedi mandatum est (qui a xiv luna usque ad xx numerandi sunt) contra jus fasque transcendatur? Luna autem xxi aut xxii extra jus lucis est, utpote post medium noctis tunc temporis exorta; et tenebris lucem superantibus, lucis solemnitas nefas est, ut aiunt, agi.

II. Quare ergo tu tam sapiens, nimirum cujus clarissima per orbem, ut antiquitus, sacri ingenii diffusa sunt lumina, Pascha tenebrosam colis? Miror, fateor, a te hunc Galliæ errorem, ac si Schyn-teneum, jam diu non fuisse rasum; nisi forte puteum, quod vix credere possum, dum eum constat a te non fuisse emendatum, apud te esse probatum. Aliter tamen et honestius tua excusari potest peritia, dum forte notam subire times [Forte timens] Hermagoricæ novitatis, antecessorum, et maxime papæ Leonis auctoritate contentus es. Noli te, quæso, in tali quaestione humilitati tantum aut gravitati credere, quæ sæpe falluntur. *Melior forte est canis vivus in problemate leone mortuo* (Eccle. ix, 4). Vivus namque sanctus emendare potest, quæ ab altero majore emendata non fuerint. Scias namque nostris magistris et Hibernicis antiquis, philosophis et sapientissimis componendi calculi computariis, Victorium non fuisse receptum, sed magis risu vel venia dignum, quam auctoritate. Idcirco mihi timido, peregrino magis, quam sciolo, tuæ dirige fulcrum sententiæ, et mature [Ms. matura] punctum tuæ placabilitatis huic tempestati nos circumdanti compescendæ, transmittere non dedigneris; quia non mihi satisfacit post tantos quos legi auctores, una istorum sententia episcoporum dicentium tantum : *Cum Judæis Pascha a facere non debemus*. Dixit hoc olim et Victor episcopus; sed nemo Orientalium suum recepit commentum; sed hoc soporans spina Dagonis, hoc imbibit bubum erroris. Qualis, rogo, hæc frivola et tam impolita, nullis scilicet divinæ Scripturæ fulta testimoniis sententia : *Cum Judæis Pascha facere non debemus?* Quid ad rem pertinet? Nunquid Judæi reprobi Pascha facere credendi sunt nunc, utpote sine templo, extra Jerusalem, Christo tunc figurato, ab iis crucifixo? Aut, nunquid ipsorum est recte credendum (sic) est xiv luna

^a Facere. Deest hoc verbum in Ms.

^b Luna e Pascha. Forte lunæ Pascha, aut luna et Pascha. Non placet.

A e Pascha; et non potius Dei ipsius instituentis Phase esse fatendum est, scientisque solius ad purum quomysterio xiv luna ad transcendens electa est? Quod forte sapientibus et tui similibus aliquantulum præluceat. Qui hoc opponunt, licet sine auctoritate Deo improperent, quare non sua præscientia antea tunc præcaverit Judæorum contumaciam, ut si nollet nos cum eis Pascha facere, novem dies azymorum in Lege præciperet, ut vel nostræ solemnitas initium finem solemnitas eorum non excederet? Nam si xxi aut xxii Pascha celebrandum, a xiv usque ad xxii novem dies computabuntur; septem scilicet a Deo præcepti, et duo ab hominibus aucti. Sed si licet hominibus augere per se aliquid divinæ censuræ, interrogo, ne forte videatur contrarium esse illi Deuteronomii sententiæ : *Ecce, inquit, verbum quod tibi do, neque adjicias ad illud, neque auferas ab eo* (Deut. iv, 2).

B III. Sed hæc magis procaciter quam humiliter scribens, scio turpiter præsumptionis difficillimæ mihi nexisse, enavigandum fore irogus [Forte ignorans]. Nec loci namque, nec ordinis est, ut magnæ tuæ auctoritati aliquid quasi discutiendo inrogetur, et ridiculose te mei (nimirum Petri cathedram apostoli et clavicularii legitime insidentem) Occidentales apices de Pascha sollicitent. Sed tu non tam me vilem in hac re, quam multos et defunctos et viventes, hæc eadem quæ notavi, firmantes magistros, considerare debes, et quasi cum eis te trahere colloquium crede : pie namque me, scito licet saluatim et hyperbolice, chilosum os aperire. Tuum itaque aut excusa aut damna Victorium, sciens si illum laudaveris, inter te et supra dictum Hieronymum fidei futurum fore negotium, qui nimirum Anatolium laudavit huic contrarium; ita ut qui unum secutus fuerit, alterum recipere non poterit. Tua itaque consideret vigilantia, ut in fide duorum auctorum supra dictorum, sibi invicem contrariorum, probanda, nulla sit inter te et Hieronymum in sententia promenda dissonantia; ne nobis undique sint angustiae, ut aut tibi, aut illi consentiamus. Parce in hoc infirmis, ne scandalum diversitatis ostendas. Simpliciter enim ego tibi confiteor, quod contra sancti Hieronymi auctoritatem veniens, apud Occidentis ecclesias hæreticus seu respuendus erit : illi enim per omnia indubitatum in Scripturis divinis accommodant fidem. Sed hæc de Pascha sufficiant.

D IV. Cæterum de episcopis illis quid judicas, interrogo, qui contra canones ordinantur, id est, quæstus : simoniacos et Giltas auctor pestes scripsistis. Nunquid cum illis communicandum est? Quia, quod gravius est, multi in hac provincia tales esse noscuntur : aut de aliis, qui in diaconatu violati, postea ad episcoporum gradum eliguntur? Sunt enim quorum in his novimus conscientias, et cum nostra parvitate id conferentes, certum scire volebant, si sine periculo post hoc possint, id est, aut post gradum solidis emptum, aut post in diaconatu adulterium :

^c Possint. Deest aliquid quod sententiam compleat forte, ministrare.

abconsumum tamen dico cum clientelis adulterium : A quod apud nostros magistros non minoris censetur esse facinoris. Tertio interrogationis loco responde adhuc, quæso, si non molestum est, quid faciendum est de monachis illis, qui pro Dei intuitu et vitæ perfectionis desiderio accensi contra vota venientes, primæ conversionis loca relinquunt et invititis abbatibus, fervore monachorum cogente, aut laxantur aut ad deserta fugiunt. Vennianus auctor Giltam de his interrogavit, et elegantissime illi rescripsit; sed tamen discendi studioso semper major metus accrescit.

V. Humilius et purius hæc omnia et multo plura quæ epistolaris brevitatis non admittit, per præsentiam interroganda erant, nisi corporis infirmitas, et meorum cura comperegrinorum domi me vincitum B ad te eundi, ut illam spiritualem vivi fontis venam, vivamque undam scientiæ cœlitus fluentis, ac in æternam vitam salientis b haurire. Et si animum corpus sequeretur Roma sui iterum rem sustineret contemptus, ut quomodo, docto narrante Hieronymo, legimus, quosdam de ultimis Heulni littoris finibus olim venisse Romam, in, et [Forte dein, et] mirum dictu, aliud extra Romam quæsisse; ita et ego nunc te, non Romam desiderans, salva sanctorum reverentia cinerum expeterem; licet enim non me sapientem, sed esse sitientem fateor hoc idem facere si vacaret. Legi librum tuum Pastorale regimen continentem stylo brevem, doctrina prolixum, mysteriorum refertum, melle dulcius egenti opus esse fateor; mihi idcirco tua sitienti largire, precor opuscula C quæ in Ezechielem miro, ut audivi, elaborasti ingenio. Legi Hieronymi sex in illum libros; sed nec medium exposuit. Sed, si dignaris, aliqua nobis de tuis transmitti relectis in civitatem, extrema scilicet libri exposita transmitti, et Cantica Canticorum ab illo loco in quo dicit.... Ibo ad montem myrrhæ et collem thuris (Cant. iv, 16), usque in finem; aut aliorum, aut tuis brevis deposco tracta sententiis; et ut totam exponas obscuritatem Zachariæ, absconam propala, ut tibi occidentalis in his gratias agat cæcitas. Importuna postulo et magna sciscitor; quis nesciat? Sed et tu magna habens, quia [Forte habes, qui] de parvo minus, et de multo plus bene scis esse fenerandum. Rescribere te persuadet charitas, exponere non impediatur chartæ asperitas, quia æra in D errorem fuit, et honor debitus cordi est a me tibi dari: meum fuit provocare, interrogare, rogare; tuum, si gratiis accepta non negare, talentum fenerari, petenti tepanem doctrinæ, Christo præcipiente dare. Pax tibi, tuisque; meæ indulge quod sic audacter scripsi, rogo, procacitati, beate papa, et oro ut pro me vilissimo peccatore vel semel in tuis sanctis orationibus ad communem Dominum ores. Persuperfluum puto commendari tibi meos, quos Salvator quasi in suo nomine ambulantes, recipiendos esse decernit; et si, ut audivi a sancto Candido tuo, hoc respondere

^a Ad te eundi. Deest hic aliquid: forte, tencret, cupidum ad te, etc.

volueris, temporis antiquitate roborata mutari non posse, manifestè antiquus error est; sed semper antiquior est veritas quæ illum reprehendit.

EPISTOLA II.

AD PATRES SYNODI CUJUSDAM GALLICANÆ SUPER QUÆSTIONE PASCHÆ CONGREGATÆ.

Dominis sanctis, et in Christo Patribus, vel fratribus episcopis, presbyteris, cæterisque sanctæ Ecclesiæ ordinibus, Columba peccator salutem in Christo præmitto.

I. Gratias ago Deo meo, quod mei causa in unum tanti congregati sunt sancti de fidei et bonorum operum veritate tractaturi, et ut tales decet, per exercitatos sensus ad discretionem boni ac mali, de discutiendis justo iudicio iudicari. Utinam sæpius hoc ageretur: et licet juxta canones semel aut bis in anno pro tumultuosis hujus ævi dissensionibus semper sic servare vos non vacat, vel quam celerrime quamvis rarius potissimum hoc debuit vobis inesse studium, quo negligentes, quique timorem haberent, et studiosi ad majorem provocarentur profectum. Ecce inquam, Deo gratia, quod vel pro me de Paschate discutiendo occasio vobis sancta effecta est synodus. Dominus noster Jesus Christus, ille princeps pastorum præstet, ut ad suæ Ecclesiæ utilitatem vestrum prosit consilium; et ipse Deus, qui stare solet in synagoga deorum (Psalm. lxxxii, 1), præsens inspiret corda suorum, ad suam ex integro voluntatem sequendam ex virtute mandatorum; ut non de solo Paschæ negotio (quod jam diu ventilatum, ac diu varie a diversis auctoribus iudicatum est) tractetis; sed etiam de universis necessariis observationibus canonicis, quæ a multis (quod gravius est) corruptæ sunt; et dum dies iudicii propior nunc est, quam tunc, aliquid adhuc districtius evangelicæ religionis et apostolicæ traditionis consilium iniretis: si enim evangelica mandata diligenter inquiratis, non miror quod in eis aliquantum moribus contraria inveniantur. Sed sufficiat significasse unumquemque ad sui Redemptoris exemplum, ac veri pastoris formam fore informandum; qui humilitatem primum prædicans, septemque beatitudines primæ paupertatis spiritus jungens in tantum docuit hominem sua sequi vestigia, ut ad veram octavi diei circumcisionem, justitiam sequendo perveniret; quia beatitudo octava martyrio terminatur, eo quod non solum agendo justus, sed etiam pro justitia sustinendo martyr, regni nimirum cœlestis cupidus, aut non [Leg. cum] similiter cortantibus coronatur.

II. Dum ergo, sicut scriptum est, Qui dicit se in Christo credere, debet et ipse ambulare, sicut et Christus ambulavit (I Joan. ii, 6), id est, et pauper, et humilis, et veritatem semper cum persecutione hominum prædicans; et iterum, Qui volunt in Christo pie vivere, persecutionem patientur (II Tim. iii, 12); et quia Fides sine operibus mortua est in semet-

^b Haurire. Forte addendum, possem.

ipsa (Jac. ii, 17, 20, 26), et Dominus fatuis sola fide contentis respondet : *Quia non novi vos* (Matth. vii, 23) : et bene credentibus, et *Domine, Domine* (Ibid., 21) dicentibus promisit quod non intrabunt in regnum cœlorum. Et dum non possunt, vel sui esse discipuli, vel digni se, qui non renuntiaverint omnibus quæ possident, unusquisque se consideret ; et si hæc fixe complevit aut sustinuit, ne alienus sit a discipulis Domini nostri Jesu Christi, quia non debet degener esse filius, et discipulus Magistro non debet contraria prædicare. *Qui enim non intrat per januam in ovile ovium, ille fur est et latro* (Joan. x, 1). Et qui fugit castigandi et vitiosis resistendi laborem, mercenarius est, non filius semper in Ecclesia mansurus. Hæc idcirco breviter tetigi, ut si volueritis, nos quasi inferiores, vos patres docere, hanc vocem veri Pastoris et in opere et in ore habeatis, quam suæ agnoscunt oves : *Non enim audiunt vocem alienorum, sed fugiunt ab eo* (Ibid., 5), cujus vocem non agnoscunt, quæ nisi actualis sit, voci veri non concordat pastoris. Nec poterit sermo efficaciter penetrare animos disciplinatorum ab ore prolatus mercenarii, hoc signum habens, quod ipse prius non audit quod ab eo non auditur. Et quod prior actibus contempsit Magister nudo non potest tradere verbo ad conservandi exemplum.

III. Simul ergo omnes, sive clerici, sive monachi, istos primum canones veros ac singulares Domini nostri Jesu Christi similiter compleamus, et sic postea timore superbiæ deposito, unum in reliquis scribere. Si omnes humiles simus et pauperes pro Christo voluntarii, *qui pro nobis pauper factus est, cum dives esset* (II Cor. viii, 9) ; postea per humilitatem de terra vitiorum, ac per voluptariam evangelicæ admonitionis paupertatem diversis cupiditatibus depositis, curisque mortalibus detrusis, velut amputatis diversitatis ac discordiæ causis, omnes filii Dei veram pacem et integram charitatem per morum similitudinem, et unius voluntatis æqualitatem inter se invicem habebunt. Multum namque nocuit nocetque ecclesiasticæ paci morum diversitas, et varietas traditionum ; sed tamen si, ut dixi, venena superbiæ et invidiæ, vanæ gloriæque per Salvatoris nostri præceptum ad exemplum dicentis : *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* (Matth. xi, 29), et reliqua, humilitatis veræ exercitiis curare primum festinamus, sine ullo deinceps scandalo, omnes perfecti, odio delicti [*Fortè deleti*], sicut discipuli Domini nostri Jesu Christi, nos invicem ex toto corde diligemus. Etsi aliqua sit traditionum diversitas, sicut et de Paschate, dum non possunt humiles contendere, *neque talem consuetudinem habet Ecclesia* (I Cor. xi, 16) ; dum cito veriora cognoscent qui eodem proposito, eodemque desiderio veritatis agnoscendæ, similiter quærum quod rectius sequantur, quando nemo vincitur nisi error, et quando nullus in se, sed in Domino gloriatur ; quæramus itaque simul, quæso vos, o amantissimi patres ac fratres, et videamus qualis

* In fide. Vox in Importuna. Legendum arbitror hæc ut sequentia docent.

verior sit traditio, vestra an fratrum vestrorum in Occidente. Omnes enim ecclesiæ totius Occidentis (sicut in tomo responsionis meæ quem vobis nunc misi, licet ante triennium scriptum, indicavi) non respiciunt [*An. recipiunt?*] fieri debere Resurrectionem ante Passionem, id est, ante æquinoctium Pascha, et vigesimam lunam non excedunt, ne sine auctoritate veteris Testamenti sacramentum Novi Testamenti agant. Sed hæc alias, alioquin quid quidem illi sentiunt de Pascha sive papæ per tres tomos innotui, et adhuc sancto fratri vestro Arigio brevi libello hoc idem scribere præsumpsi.

IV. Unum itaque deosco a vestra sanctitate, ut cum pace et charitate meam comportetis insipientiam, ac superbam, ut aiunt quidam, scribendi præsumptionem, quam necessitas extorsit, non vanitas, ut ipsa probat vilitas [*An. utilitas?*] ; et quia hujus diversitatis auctor non sim, ac pro Christo Salvatore communi Domino, ac Deo in has terras peregrinus processerim, deprecor vos per commune Dominum, et per eum *qui judicaturus est vivos ac mortuos* (II Tim. iv, 1) adjuro, si mereamini ab eo agnoscere, qui multis dicit : *Amen dico vobis, quia nunquam novi vos* (Matth. vii, 23), ut mihi liceat cum vestra pace et charitate in his silvis silere et vivere juxta ossa nostrorum fratrum decem et septem defunctorum, sicut usque nunc licuit nobis inter vos vixisse duodecim annis, ut pro vobis, sicut usque nunc fecimus, oremus ut debemus. Capiat nos simul, oro, Gallia, quos capiet regnum cœlorum, si boni simul meriti. Unum enim regnum habemus promissum, et unam spem vocationis in Christo, cum quo conregnabimus (II Tim. ii, 11, 12), si tamen prius hic cum eo patiamur, ut et simul cum eo glorificemur. Ego scio quod multis superflua videbitur hæc mea loquacitas ; sed melius judicavi, ut et vos sciretis quæ nos et hic tractamus et cogitamus inter nos. Hi sunt enim nostri canones, dominica et apostolica mandata : * in fides nostra est : hæc arma, scutum et gladium : hæc apologia : hæc nos moverunt de patria : hæc et hic servare contendimus, licet tepide ; in his usque ad mortem perseverare et oramus, et optamus, sicut et seniores nostros facere conspeximus.

V. Vos vero, Patres sancti, videte quid faciatis ad istos veteranos pauperes et peregrinos senes : ut ego arbitror, melius vobis erit illos confortare quam conturbare. Ego autem ad vos ire non ausus sum, ne forte contenderem præsens contra Apostoli dictum dicentis : *Noli verbis contendere* (Ibid., 14) ; et iterum : *Si quis contentiosus est, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei* (I Cor. xi, 16). Sed confiteor conscientiæ meæ secreta, quod plus credo traditioni patriæ meæ juxta Do....., et calculum LXXXIV annorum et Anatolium, ab Eusebio Ecclesiasticæ Historiæ auctore episcopo, et sancto Catalogi scriptore Hieronymo laudatum, Pascha celebrare, quam juxta Victorium nuper dubie scribentem, et ubi necesse erat, nihil delinientem, ut ipse

in suo testatus est prologo : qui post tempora A
D. Marini, et D. Hieronymi, et papæ Damasi, post
centum et tres annos sub Hilario scripsit. Vos vero
eligite ipsi quem sequi malletis, et cui melius credatis
juxta illud Apostoli : *Omnia probate; quod bonum est
tenete (I Thess. v, 21)*. Absit ut ego contra vos contem-
dam congregandum, ut gaudeant inimici nostri de
nostra Christianorum contentione, Judæi scilicet, aut
hæretici, sive pagani gentiles. Absit sane, absit; alio-
quin aliter [Leg. inter] nos potest convenire, ut aut
unusquisque in quo vocatus est, in eo permaneat
(I Cor. vii, 20) apud Dominum, si utraque bona
est traditio : aut cum pace et humilitate sine ulla
contentione libri legantur utrique; et quæ plus Ve-
teri et Novo Testamento concordant, sine ullius in-
vidia serventur. Nam si ex Deo est, ut me hinc de B
loco deserti quem pro Domino meo Jesu Christo de
transmare expetivi, propellatis, meum erit illud
propheticum dicere : *Si propter me hæc tempestas est
super vos, tollite me, et mittite me in mare, ut com-
motio hæc quiescat a vobis (Jon. i, 12)*. Vestrum ta-
men prius sit more illorum nautarum naufragum
conari eripere visceribus pietatis, et ad terram navem
trahere, sicut illi, licet ethnici, fecerunt Scriptura
narrante : *Et conabantur viri redire, inquit, ad ter-
ram, et non poterant, quia mare ibat, et exurgebat
magis fluctus (Ibi t., 13)*. Postremo in calce dicti, li-
cet præsumptuose, suggero, ut gula in via hujus
 sæculi spatiosa (Matth. vii, 13, 14), lata, et multi
ambulantes currunt ad computa [Rectius, compita]
arcta, si aliqui pauci inveniuntur, qui per angustam
portam et arctam quæ ducit ad vitam, juxta præ-
ceptum Domini gradientur, potius a vobis ad vitam
transmittantur, quam prohibeantur; ne forte et vos
cum Phariseis sermo Domini sugillet dicentis : *Væ
vobis, Scribæ et Pharisei, quia clauditis regnum cæ-
lorum ante homines, et nec vos intratis, nec sintis
introeuntes intrare (Matth. xxiii, 13)*.

VI. Sed dicit aliquis : Nunquid nos non intramus
in regnum cælorum? Quare non potestis juxta gra-
tiam Domini, si efficiamini sicut parvuli (Matth. xviii,
3), humiles scilicet et casti; simplices et innocentes
in malo, prudentes tamen in bono (Rom. xvi, 19),
placabiles et iram in corde non tenentes? Sed com-
plere hæc omnia mulieres sæpe videntes, et circa
mundi facultates sæpius rixantes et irascentes diffi-
cillime possunt. Idcirco nostri semel mundo renun-
tantes, et causas vitiorum ac fomites jurgiorum in
primis amputantes, facilius nudos, quam divites
sermonem Domini posse complere arbitrantur. Ante
istas etenim quatuor res regnum cælorum non intra-
tur, sicut S. Hieronymus trium testis est, et quarti
Basilii, qui juxta evangelici vim dicti mores expo-
nunt infantium. Infans enim humilis est, non læsus
meminit, non mulierem videns concupiscit, non
aliud ore aliud corde habet. Quæ, sicut dixi, me-
lius servabit vacans, et videns quod Deus ipse sit
Dominus, quam diversa videns et audiens. Nullus

* Quæ, etc. Deesse aliquid videtur.

A detrahat silentii bonis; nisi enim tepescant, secreti
melius vivunt quam publici, excepta austeriore ad-
huc vita, * quæ majorem licet mercedem. Ubi enim
durior pugna, ibi gloriosior invenitur corona. Ipsi
ergo non credunt bonis secretis (ut sanctus ait
Gregorius) qui publica mala non devitant. Inde san-
ctus Hieronymus hæc sciens jussit episcopos imitari
apostolos, monachos vero docuit sequi Patres per-
fectos. Alia enim sunt et alia clericorum et mona-
chorum documenta, et longe ab invicem separata.
Unusquisque quod arripuit, servet, sed toti Evange-
lium et utrique, ac si unius corporis membra una
consonantia Christum omnium caput sequantur per
sua propria mandata, quæ sunt ab eo ostensa in
pace et charitate perfecta esse. Quæ duo perfici per-
fecte non possunt nisi a veris humilibus, et ab una-
nimitè spiritualibus Christi mandata complentibus,
Domino ipso testante : *Si diligitis me, mandata mea
servate (Joan. xiv, 15)*. Hoc est mandatum meum, ut
diligatis invicem sicut et ego dilexi vos (Joan. xv, 12).
In hoc enim scient omnes quia mei discipuli estis, si
vos invicem diligatis (Joan. xiii, 35). Tunc ergo po-
test certa esse unio animorum, et pax et charitas
per Spiritum sanctum diffusa visceribus credentium,
quando similiter mandata divina complere omnes
desiderant : nam quanta sit dissimilitudinis in ac-
tualibus studiis mensura, tanta erit pacis et charita-
tis inter imperfectos fictura. Ut ergo in charitate non
ficta nos invicem amemus, Domini nostri Jesu Christi
præcepta diligenter consideremus, et intellecta
C complere festinemus, ut per suam doctrinam uno
impetu fervoris nimii tota ad cœlestia festinet Ecce-
sia. Præstet hoc nobis sua gratuita gratia, ut omnes
mundum horreamus, et illum solum amemus, illum-
que cum Patre et Spiritu sancto desideremus, cui
gloria in sæcula sæculorum. Amen. De cætero, Pa-
tres, orate pro nobis, sicut et nos facimus, viles li-
cet, pro vobis, et nolite nos a vobis alienos repu-
tare; unius enim sumus corporis commembra, sive
Galli, sive Britanni, sive Iberi, sive quæque gentes.
Ideo gaudeamus omnes in cognitione fidei et
agnitione Filii Dei (Ephes. iv, 13); et festinemus omnes
ocurrere in virum perfectum, in mensuram ætatis plo-
nitudinis Jesu Christi; in quo nos invicem amemus,
invicem laudemus, invicem emendemus, invicem
D visitemus, invicem oremus, ut cum eo regnemus
invicem, et exultemus. Date, quæso, veniam meæ
loquacitati ac procacitati supra vires laboranti,
patientissimi atque sanctissimi Patres quique et
fratres.

EPISTOLA III.

AD BONIFACIUM IV.

Domino sancto et in Christo apostolico Patri papæ
Columba peccator in Christo salutem.

Jam diu omnes sedi apostolicæ præsertim, dulcis-
simos omnibus præsules fidelibus, ac merito apostolici
honoris reverendissimos Patres visitare spiritu et
consolare cupiens, nunc usque votis pro diversis

hujus ævi frigoribus, et tumultuosis gentium seditionibus interjacentium, ac si marina trabe interclusus, satisfacere non potui, insuavi scilicet, intransmeabilique, non tam thetis visibilis, quam intelligibilis dorso, quod optime nostis, nobis opposito. Idcirco semel et bis Satanas impedivit portitores nostrorum ad bonæ memoriæ papam conscriptorum Gregorium olim apicem in subjectis positorum, qui tibi quoque offendi discutiendique a nostra transmittuntur vilitate, non tam superba, ut per verba demonstratur, diabolica præsumptione, quam nostræ regionis ritus observantiæ [*Fortè observantia*], quæ calcarent veræ computationis necessaria probatione, dum non eosdem terminos scandunt libri nostræ provinciæ, et istorum liber Gallorum, qui a nostris viris non recipitur per duo loca magistris, sicut in epistolis nostræ parvitas, quantum potuimus, ad supra dictum beatum papam, licet præsumptuose, indicare pro viribus studuimus. Itaque ne si eadem iterarem, ad te quoque scribendo fastidium potius generarem, quam ingenium probare utrorumque auctorum tibi, ut decet, reservarem, cum salutationum condignis officiis preces tantum ad te per Dominum nostrum Jesum Christum et Spiritum sanctum, et per unitatem fidei nostræ quæ invicem est, qua unum Patrem nostrum qui est in cælis, ex quo omnia, et unum Redemptorem nostrum Filium Dei, per quem omnia, et unum Spiritum sanctum in quo omnia (I Cor. vii, 6; Rom. xi, 36), corde credimus, et ore confitemur, unum Dominum esse in Trinitate, et Trinitatem in Unitate, unamquamque scilicet personam plenum Dominum, et totas tres personas unum Dominum fundimus, ut nobis peregrinis laborantibus tuæ piæ sententiæ præstes solatium, quo, si non contra fidem est, nostrorum traditionem robores seniorum, quo ritum Paschæ, sicut accepimus a majoribus, observare per tuum possimus iudicium in nostra peregrinatione. Constat enim nos in nostra esse patria dum nullas istorum suscipimus regulas Gallorum, sed in desertis sedentes, nulli molesti, cum nostrorum regulis manemus seniorum, pro quibus defendendis, sive ad vos, ut dixi, apostolicos Patres; sive ad istos nostros vicinos fratres, nostros in Christo patres scripsimus istas, quæ hæc chartula tibi commendat epistolas; ut quia dum [*Al.*, et quandoquidem] meritis satisfacere non potuimus, utpote tumultuantibus potius quam ratiocinantibus, vestræ matæ [*Leg. maturæ*] punctum auctoritatis postulamus, cum [*Fortè ut cum jud.*] iudicio inter justos possimus vivere cum ecclesiasticæ pace unitatis, sicut sancti Patres, Polycarpus scilicet et papa Anicetus sine scandalo fidei, imo cum integra charitate separantes, unusquisque quod accipit [*Leg. accepit*] servans, et in quo vocatus est, permanens, docuerunt. Vale, dulcissime in Christo papa; memor nostri in sanctis orationibus juxta sanctorum cineres, et in piissimis sanctionibus juxta Constantiopolitanæ synodi centum quinquaginta auctores,

^a Circa ead. Leg. non circa ead. Et mox, ut pugna.

^b Aut sit.... aut post. Pro aut, forte utrobique

A ecclesias Dei in barbaris gentibus constitutas, suis vivere legibus sicut edoctas a Patribus judicantes.

EPISTOLA IV.

AD DISCIPULOS ET MONACHOS SUOS.

Dulcissimis suis filiis, discentibusque charissimis, fratribus frugalibus, cunctis simul monachis suis, Columba peccator in Christo salutem mittit.

I. *Pax vobis* (Joan. xx, 19-21), sicut Dominus optans dixit discipulis suis, sit et salus et sempiterna charitas. Hæc tria tribuat vobis Trinitas cum eo [*Fortè ea*], et inter vos custodiat cum voto meo. Studii mei magnitudinem erga salutis vestræ intuitum solus novit qui deJit, et desiderium meum erga doctrinæ vestræ profectum; sed quia juxta sermonem Domini orta est tribulatio et persecutio propter verbum, nulla nunc alia admonitio vobis congruit, nisi ut caveatis ne sitis terra illa petrosa quæ semina non potest, sui tenuitate cespitis, accepta nutrire; ne et de vobis dicat Dominus: *Orta autem tribulatione et persecutione propter verbum, continuo scandalizantur* (Matth. xiii, 21). Nos ipsi scimus quod cum gaudio et fervore suscepimus [*Ms. suscipimus*] verbum Domini: caveamus nuhc, ne simus *temporales* (Ibid. et Marc. iv, 17). *Patientia nobis necessaria est* (Heb. x, 36), ut *probatio fidei nostræ*, sicut scriptum est, *sit pretiosior auro* (I Petr. i, 7). Scitote quod ^a circa caduca contentio est, circa regnum cælorum est: non est novum pugna sit et contentio circa regnum. Neque speretis quod homines per se vos persequantur: dæmones sunt in his qui invident bonis vestris; contra quos arma Dei arripite, quæ demonstrat Apostolus (Ephes. vi, 13, 17), et viam facite in cœlum; jugulatis illis orationum ferventium ac si quibusdam sagittis. Quidquid enim cum fide et unanimitate oaveritis, dabitur vobis: sed videte ut unum cor et anima una sitis, ut mercede præsentis accipiatis quidquid salutiferum petieritis a Patre Domini nostri Jesu Christi, nostioque communi omnium Patre, juxta promissum Domini nostri dicentis: *Si convenierint duo ex vobis super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet eis a Patre meo qui in cælis est* (Matth. xviii, 19). Alioqui si non unum velle et unum nolle habetis, melius est ut non simul habitetis. Ideo mando ego vobis, ut omnes qui mihi ex corde volunt consentire, et sensum agnoscunt meum et amant, sint cum vero sequace meo *Attala*, qui ^b aut sit ibi, aut post me velit venire, sive sit electionis: suo enim sensui animarum vestrarum periculum, vos illi obedite. Sed si ille venire voluerit, *Vuldolenns* sit præpositus, quia cito Deo auxiliante poterit intelligere certum. Sed interim cavete ne sit inter vos, qui unum votum habeat inter vos, quicumque ille fuerit: plus enim nobis nocuerunt, qui apud nos unanimes non fuerunt.

II. Tu scis, amantissime *Attala*, qui sensui tuo onerosi sint; depone continuo, tantum cum pace deponas et cum regulæ unitate, tantum *Libranum* legendum un.

honora, et semper *Valdolenum* tene, si illic sit cum A congregatione; bene illi Deus faciat, humilis fiat, et meum illi da osculum, quod tunc festinans non habuit. Tu vero indolis imbuendæ scis diu votum meum; si videris illic profectum animarum, sta ibi; si videris pericula, veni inde: pericula autem dico, discordiæ pericula; timeo enim ne et illic propter Pascha sit discordia, ne forte, diabolo insidiante, vos alienare velint, si cum eis pacem non teneatis: infirmius enim nunc sine me ibi stare videmini. Idcirco cauti estote, considerantes tempus, quo sanam non sustinent doctrinam (*II Tim. iv, 3*). Vos ipsos docete, et qui velint audire: tantum inter vos non sit qui unum non sit. Paci enim maxime provide, sollicitus semper *servare unitatem spiritus in vinculo pacis* (*Ephes. iv, 3*). Quid enim prodest habere corpus, et non habere cor? Fractus sum, fateor, hac causa, dum volui totos adjuvare, qui, cum loquebar illis, impugnabant *me gratis* (*Psal. cxix, 7*): et dum omnibus credidi, pene factus sum stultus. Ideo tu prudentior esto: nolo subeas tantum onus, sub quo ego sudavi: scis jam guttulæ, seu mæx scientiæ parvitatem: didicisti omnia omnibus convenire monita, quia mores diversi sunt, et qualitates hominum longe distant inter se. Sed quid facio? Jam te ad laborem illum immensum provocabo, quod ego fugio ipse: si aperuero doctrinæ diversitatem, temperabo. Ergo diversus esto, et multiplex ad curam eorum qui tibi obedierint cum fide et amore; sed tu et ipsum eorum time amorem, quia tibi periculosus erit.

III. Sed angustiae undique sunt, charissime; periculum si oderint, periculum si amaverint. Scito utraque vera esse; inde vel odire, vel amare: in odio pax, in amore integritas perit. Tene igitur te ad unius desiderii impetum, quo meum scis cor desiderare. Scis me amare multorum salutem, et secretum mihimetipsi; unum pro profectu Domini, id est, Ecclesiae ejus; alterum pro ipsius desiderio; sed hæc vota sunt potius in me quam acta; in te vero sint perfecta, oro, quia, me absente, utraque potes vel ex parte cognoscere: non jubens tamen scribo. Scito igitur meum ad totos iussum, ut quia diversa sensi multorum vota ad firmitatem regulæ retinendam, ad radicem ramos ligavi, qui sui fragilitate a mea parva declinaverint [*Al., declinaverunt*] firmitate, id est, a doctrinæ recesserunt veritate. Qui enim sensum meum servaverint, sic Deo serviant, eligentes semper sibi sapientiores et religiosiores, si tamen humiles sint et misericordes. Quicumque sint rebelles, foras exeant: quicumque sint obedientes, ipsi fiant hæredes. Hæc tu observa; et quicumque mei sunt ex integro, et propter unitatem et humilitatem, quamvis multi, Christo vos dilatante et multiplicante, sitis, ad eum qui juxta altare quod sanctus *Aidus* episcopus benedixit, Deo servierit, omnes aspiciant. Idcirco et tu, si me istorum persecutio.....

IV. Hæc scripsi propter incertos exitus rerum. Mei voti fuit gentes visitare, et Evangelium eis a nobis predicari; sed fel modo referente eorum temporem, pene meum tulit inde animum. Lacrymosam

tibi volui scribere epistolam; quia [*Leg. sed quia*] scio cor tuum idcirco necessariis tantum allegatis, duris et ipsis arduisque, altero stylo usus sum malens obturare quam provocare lacrymas. Foris itaque actus est sermo mitis, intus inclusus est dolor. En promuat [*Fortè promanant*] lacrymæ: sed melius est obturare fontem; non enim fortis militis est in bello plorare. Non est hoc novum quod nobis contigit: hoc maxime quotidie prædicebamus. Quidam philosophus olim, sapientior cæteris, eo quod contra omnium opinionem unum Deum esse dixerit, in carcerem trusus est. Evangelia plena sunt de hac causa, et inde sunt maxime conscripta: hæc est enim veritas Evangelii, ut vere Christi crucifixi discipuli eum sequantur cum cruce. Grande exemplum ostensum est, grande sacramentum declaratum est: Dei Filius voluntarius (*oblatus est enim, quia ipse voluit* [*Isa. liii, 7*]), crucem ascendit ut reus, relinquens nobis (ut scriptum est) *exemplum, ut sequamur vestigia ejus* (*I Petr. ii, 21*). Beatus igitur est qui hujus passionis et istius confusionis sit particeps. Inest enim aliquid admirabile celatum: *Quod enim stultum Dei est, sapientius hominibus; et quod infirmum Dei est, fortius hominibus est* (*I Cor. i, 25*). Mirum in modum cernitur in stultitia sapientia innumerabilis, et in infirmitate fortitudo incomparabilis. Ergo ibi absconsa sunt omnia desiderabilia refrigeria, salutis mysteria; sed dura sunt, ut pretiosa sint; obscura sunt, ut paucis sint digna: paucis vero digna, quia nimis mira sunt. Itaque patienter sustineamus omnia adversa pro veritate, ut simus participes Domini passionum: *Si enim compatiamur, coregnabimus* (*II Tim. ii, 12*). Quid his adjiciendum est, nisi perseverantia? *Qui enim perseveraverit usque in finem, hic salvus erit* (*Matth. x, 23*). In fine enim iudicium consistit, et in exitu laus canitur. Sed, ut sit perseverans, oret jugiter quisque auxilium Dei cum omni mentis humilitate: *Non enim, inquit, volentis, neque currentis, sed Dei miserentis est* (*Rom. ix, 16*); quia major et melior est Dei misericordia super vita (*Psal. lxxii, 4*), quamvis bona hominis; non enim digni sunt misericordia nisi qui se miseros constituentur coram Deo, et indignos se sentiunt salute per se, nisi sola Domini misericordia de tantis periculis eripiantur. Qui licet bonorum conscii sibi sint operum, tamen Dei iudicia timentes, et multa perpetrasse injusta gementes, in Dei solius pietatem humiliter confidunt: quorum timor perfectus plus placet, quo plus humilitati studet: *Beneplacitum enim Domino super timentes eum, et in eis qui sperant super misericordia ejus* (*Psal. cxlvi, 11*).

V. Nullum itaque salvabit dextera sua, juxta verbum Domini ad Job (quo justificationem illius quibusdam potentiæ experimentis quodammodo derisit, dicens: *Et tunc confitebor quod salvare te poterit dextera tua* (*Job xl, 9*) nisi qui humiliter suam possibilitatem, et ipsam datam exerceat cum timore et tremore in voluntate Dei, orans frequenter: *Ne projicias me à facie tua* (*Psal. l, 15*); et *Ne repellas me a mandatis tuis* (*Psal. cxviii, 10*): quia

sæpe, ut ait quidam, *magnitudo virtutis quibusdam* A
fuit *occasio perditionis*; qui nimirum ex quo pul-
chriores sunt virtutibus, ab humilitatis gradu descen-
dunt. Inde scriptum est: *Quo pulchrior es, descende,*
surge, et dormi cum incircumcisis (*Ezech. xxxii, 19*);
ac si aliis verbis animæ diceret superbiæ: quia tua
sanctitate te elevasti in superbiam, descende inde
modo, et esto inter peccatores computanda, quia
nihil apud me est quod cum superbia efficitur. An-
gusta, vides, porta est, et paucis degressa perfe-
ctionis via, quæ a læva vitia, a dextera vanitatis et
superbiæ mala declinat. Gradiendum igitur est via
regia ad civitatem Dei viventis, per afflictionem car-
nis, et contritionem cordis; per corporis laborem,
et spiritus humiliationem; per studium nostrum,
officii rem legitimi, non meriti dignitatem, et, quod B
his majus est, per Christi gratiam, fidem, spem et
charitatem. Multa earne pericula; cognosce causam
belli, gloriæ magnitudinem, fortem non nescias
hostem, et libertatem in medio arbitrii, portam
intellige hostibus apertam ab Aquilone; ideo et
Hierusalem ab Aquilone aperitur; inde illa parte
observat in Aquilone inimicus habitans. Inde scri-
ptum est: *Ab Aquilone exardescunt mala super omnem*
terram (*Jer. i, 14*). Si tollis hostem, tollis et pu-
guam; si tollis pugnam, tollis et coronam: si hæc
sint, ubi fuerint, virtus, vigilantia, fervor, patientia,
fidelitas, sapientia, stabilitas, prudentia sint necesse
est; si non, strages. Et ut inferam: Si tollis liber-
tatem, tollis dignitatem.

VI. Ecce quibus circumdamur diversitatibus; et C
quibus circumluimur; ac si vortigum [*Al. vorticum*]
fragoribus, charissime discens, exceptis quæ intrin-
secus latent, et intra nosmetipsos quotidie militant
contra nos. Ideo in tantis periculis velle et currere;
licet tuum, non est tuum: non enim sufficit infirmi-
tas humana inter tantas contrarietates pervenire ad
quod vult, nisi misericordia Domini et velle faciat
vota gaudens compleri, et currere prosperitate,
lapis et offendicula, casusque contrarios evadente,
cursus inoffense finire. Quapropter mentis humilitas
meriti est causa, sine auxilio enim non potest adju-
vari; non meretur superbus, induratur derelictus;
ingratus non orans, indevotus est servus. Piger
flagellatur in vita, contemnitur famulatio; despera-
tes etiam fastidio, dignus viris esse minime reputa-
tur. Quid ergo dicemus ad hæc, o nos miseri, qui
antequam malis carere meremur, bonis nobis blaudi-
mur, et ante vitiorum depositionem, perfectionem
habere speramus! Totum scire cupimus, totum fa-
cere quod scimus piget, sperantes dicta pro factis
repedere. Forsan hoc hic; nam illic non posse
manifestum est ante Dominum, quia ibi non qui
dixerit, sed qui fecerit, salvus erit.

VII. Nunc mihi scribenti nuntius supervenit, nar-
rans mihi navem parari qua invitus vehar in meam
regionem, sed si fugero, nullus vetat custos: nam
hoc videntur velle ut ego fugiam. Si in mare projici-
ar more Jonæ, qui et ipse in Hebræo *Columba* di-

citur, orate ut vice ceti sit quidam felici revocans
remigio tutus celator, qui Jonam vestrum terræ red-
dat optatæ. Sed jam nunc finem epistola pergaminæ
[pergamenæ] sumere cogitur, licet materiæ magni-
tudine protendi longius compellitur [*Al.*, compella-
latur]: amor non tenet ordinem; inde missa confusa
est. Totum dicere volui in brevi; totum non potui.
Quæ volui scribere, nolui pro diversitate voluntatum.
Voluntas mea forte lenocinio non caret; fiat voluntas
Dei per omnia: ille si voluerit, votum sit meum.
Vos videte conscientias vestras, si puriores et sanc-
tiores sunt me absente: nolite me querere per
amorem, sed per necessitatem tantum. Non sitis
occasione hac destitutoris, neque hac separatione
libertatem queratis, quæ vos in servitutum vitiorum
B redigat. Meus est, qui amat unitatem; non est meus,
qui separat: *Qui, enim non congregat*, ait Dominus
meus, *dispergit* (*Luc. xi, 23*). Alioquin si videatis
perfectionem a vobis plus elongari quam ante, et
me sors a vobis separaverit, et non sufficiat *Attala*
ad gubernationem vestram, quia fratres vestri hic
in vicinia Brittonum sunt; vos totos insimul adunate
in una parte quæ melior sit, quo facilius contra
vita et insidias diaboli dimicetis: et quem toti ele-
geritis, interim vobis præsit: quia si mihi liberum
sit, Deo volente, pertinebit mihi de vobis. Si vero
vobis placent loca, et Deus illic vobiscum ædificat,
crescite ibi benedictione in mille millia (*Gen. xxiv,*
60). Orate pro me, viscera mea, ut Deo vivam.

EPISTOLA V.

AD BONIFACIUM PAPAM IV.

Pulcherrimo omnium totius Europæ, ecclesiarum
capiti, papæ prædulci, præcelso præsuli, pasto-
rum Pastori, reverendissimo speculatori: humil-
limus celsissimo, maximo, agrestis urbano, micro-
logus eloquentissimo, extremus primo, peregrinus
indigenæ, pauperculus præpotenti (mirum dictu!
nova res!), rara avis, scribere audeat Bonifacia
Patri Palumbus.

I. Quis poterit glaber audire? quis non statim
dicat: Quis est iste garrulus, præsumptuosus, qui
non rogatus talia scribere audeat? Quis talionis incen-
tor non confestim in illud antiquum probrosum erum-
pat elogium, quo Moysi Hebræus ille, qui faciebat
injuriam fratri suo, respondit: *Quis te constituit*
principem, aut judicem super nos (*Exod. ii, 14*)?
Cui ego prior respondeo non esse præsumptionem
ubi constat esse necessitatem ad Ecclesiæ ædificatio-
nem; et si in persona cavillatur, non quis dico, sed
quid dico, consideret. Quid enim tacebit peregrinus
Christianus, quod jam diu declamat vicinus Arianus?
*Meliora namque sunt vulnera amici quam fraudu-
lenta oscula inimici* (*Prov. xxvii, 6*). Alii detrahunt
lati in secreto; ego tristis ac dolens arguam in pu-
blico; sed schismatis noxii mala, non impiorum
pacificorum bona. Non igitur pro vanitate aut pro-
cacitate scribere vilissimæ qualitatis homunculus
tam præcel-is viris præsumo: dolor enim potius me
quam elatio compellit vobis indicare, humillime,

nt decet, suggestione, quod nomen Dei per vos con- A
tendentes utrinque blasphematur inter gentes.

II. Doleo enim, fateor, de infamia cathedræ S. Pe-
tri: scio tamen super me esse negotium, et quod
prima fronte sub prunas, ut dicitur, faciem ponam;
sed quid mihi facies coram hominibus, ubi zelus
[*Forte* zelum] fidei prodi necesse est? Coram Deo
et angelis non confundar; laus est pro Deo coram
hominibus confundi; si exaudiar, commune lucrum
erit: si despiciar, mea merces erit. Ego enim, ut
amicus, ut discipulus, ut pedisequus vester, non ut
alienus loquar; ideo libere eloquar nostris utpote
magistris, ac spiritualis navis gubernatoribus, ac
mysticis prophetis dicens: Vigilate, quia mare pro-
cellosum est, et flagris exasperatur feralibus, quia
non sola minax unda, quæ etiam permota pontum
semper [*Forte*, super] cautis spumosis concavæ
vorticibus, hyperbolice licet de longe turgescens
extollitur, et ante se calabra fuleatis octo millibus
trahit; sed tempestas totius elementi, nimirum un-
dique consurgentis, et undique commoti, mysticæ
navis naufragium intentat; ideo addo timidus nauta
clamare: Vigilate, quia aqua jam intravit in Eccle-
siæ navem, et navis periclitatur. Nos enim SS. Petri
et Pauli et omnium discipulorum, divinum canonem
a Spiritu sancto scribentium, discipuli sumus, toti
Hæberi, ultimi habitatores mundi, nihil extra evan-
gelicam et apostolicam doctrinam recipientes: nullus
hæreticus, nullus Judæus, nullus schismaticus fuit;
sed fides catholica, sicut a vobis primum sanctorum
scilicet apostolorum successoribus, tradita est, in-
concussa tenetur. Qua fiducia roboratus ausus sum,
ac si stimulatus, suscitare vos contra eos qui blasphemant
tuos, et hæreticorum receptores clamant ac
schismaticos vocant; ut gloriatio mea qua pro vobis
fidus illi respondens locutus sum, non sit inanis, et
illi confundantur, non nos. Ego enim pro vobis pro-
misi, quod nullum hæreticum Ecclesia Romana de-
fendat contra catholicam fidem, sicut discipulos ita
debet sentire de magistro. Idcirco libenti animo et
plis auribus necessariæ insinuationem præsumptionis
meæ suscipite: quidquid enim dixero, aut utile, aut
orthodoxum, vobis reputabitur; laus enim magistri
in discipulorum suorum doctrina est; ideo, si sa-
pienter locutus fuerit filius, lætificabitur pater, et
vestra laus erit, quia a vobis, ut dixi, processit;
non enim rivo puritas, sed fonti reputanda est. Si
vero aliqua tanquam zeli modum excedentis, verba,
aut in hac aut in altera contra *Agripp...*, qui me
movit ad scribendum epistola inveneritis incondita,
meæ indiscretionis, non elationis deputetis.

III. Vigilate itaque pro Ecclesiæ pace, subvenite
ovibus vestris, jam tanquam luporum terroribus
pavidis, quæ vos ipsos insuper nimio utpote pavore
ia alternantem circumactæ convertibulum timent.
Ideo dubitantes partim venientes, partim vero rece-
dentes, sicut veniunt, sic revertuntur, et semper in
pavore sunt. Quamobrem utere veri, o papa, pasto-

^a Spiritu sancto. Deest dictante, aut quid simile.

ris sibilis, notaque voce, et sta inter illas et lupos,
ut, deposito pavore, tunc primum te ex integro
cognoscant pastorem. Populus enim quem video,
dum multos sustinet hæreticos, zelosus est, et
cito tanquam grex pavidus turbatur, et inde non
cito securus est quia tantos Italia lupos habuit,
quorum catuli vix possunt toti elidi: dum nimirum
inter antra tanti nutriti sunt. Antra deleat Deus,
^b tale semen, et nutriat grege suo, teque compun-
gat: vigilanter insistas officio tuo pastorali, stans
super custodiam tuam die ac nocte, ut videas bacu-
lum illum nuceum, quem uncinum (*Amos*, VIII,
1, 2), postea videre mercaris tempore fructus colli-
gendi veros. Ut ergo honore apostolico non careas,
conserva fidem apostolicam, confirma testimonio,
robora scripto, muni synodo; ut nullus tibi jure
resistat. Noli despiciere consiliolum alienigenæ, tan-
quam doctor illius zelantis pro te. Mundus jam de-
clinat, Princeps pastorum appropinquat: cave ne
te negligentem inveniat, et conservos pugnis mali
exempli percutientem manducantemque cum He-
bræis, et bibentem, ne contingat sequentia securi-
tati: *Qui enim ignorat, ignorabitur* (*I Cor.* XIV, 21).
Non sufficit tibi quod pro te ipso sollicitus sis, qui
multorum curam suscepisti: cui enim plus creditur,
plus ab eo exigitur.

IV. Vigila itaque, quæso, papa, vigila; et iterum
dico: vigila; quia forte non bene vigilavit *Vigilans*,
quem caput scandali isti clamant, qui vobis culpam
injiciunt. Vigila primo pro fide, deinde pro operi-
bus fidei jubendis vitisque calcandis; quia tua vigi-
lantia multorum erit salus, sicut e contrario tua se-
curitas multorum erit vastatio. Mittat te Isaias in
montem qui evangelizas *Sion* (*Isa.* XL, 9), imo per
Isaiam Deus, juxta tui nominis interpretationem,
in speculam veræ contemplationis ponat; in qua,
quasi cunctis mortalibus altior positus vicinusque
coelestium effectus, *exaltans quasi tuba vocem
tuam annunties populo* Domini tui, tibi ab eo com-
misso *peccata eorum, et domui Jacob iniquitates
eorum* (*Isa.* LVIII, 1). Noli timere culpam mendacii:
habes enim quod annuntiare debeas; multi enim, quod
gravius est, per securitatem pastorum in his regio-
nibus dejecti sunt, et multi per prosperitatem infa-
licissimæ abundantie decepti sunt. Inde quia juxta
minas Domini, sanguis sanctorum de manibus requi-
rendus erit pastorum, vigilandum est diligenter, id
est, prædicandum est frequenter verbum Domini a
pastoribus, scilicet Ecclesiæ, speculatoribus et ma-
gistris, ut nullus pereat per ignorantiam. Si enim
per socordiam perierit, suus sanguis in suum caput
reputabitur.

V. Sed cur hæc mordacius diu omnibus nota com-
memoraverim, in subjectis subnectam. Faciunt enim
et hæc ad proposita suggestionis primæ genera:
ligata namque sunt simul utraque: ex his enim
pendent illa; et ideo ista primum amputanda sunt;
non enim curat de errore, qui non curat de reli-

^b Tale sem. Et tale sem. Mox vero leg. grege suos.

gione, hic namque totus consistit agone, hic tota A stat causa, hic ille *gladius bis acutus* (*Apoc.* 1, 16) *pertingens usque ad divisionem carnis et animæ, compagum, medullarum, qui est discretor cordis et cogitationum* (*Hebr.* 4, 12) usque ad os debet secare nervos. Hinc *sule* divino sermo noster conditus est (*Coloss.* 4, 6) (omne nempe sacrificium sale aspergi præceptum est); hinc scintillæ de illo divino [Suppl. igne], quem Dominus in terram mittere venit (*Luc.* 12, 49) descendentes comburant lignum, fenem, stipulam (*I Cor.* 3, 12) quæ male superædificantur a multis super fundamentum. Hoc admirandum, cum toties superædificamur Christiani, præter quod nemo aliud potest ponere, præter id quod positum est, quod est *Jesus Christus* (*Ibid.*, 11). Heu quanta gehennæ fomenta ubique præparantur de his infelicibus B ædificiis, super quæ comburenda sermo ille scintillans Domini descendens de incendio istius semper vivi immensitate cecidit dicendo: *Attendite vobis, ne forte aggraventur corda vestra in crapula, et ebrietate, et carnis hujus vitæ, et superveniat in vos dies illa repentina: tanquam laqueus enim superveniet in omnes qui sedent super faciem universæ terræ* (*Luc.* 21, 34, 35).

VI. Vides quo terrore Dominus nostrum soporem ac noxium leporem ad vigilantiam, suscitatur, ne imparati inveniamur. Ideo ego dixi: *Papa, vigila: tempus est de somno surgere* (*1 Tim.* 5, 10): Dominus appropinquat, et prope jam in fine consistimus inter tempora periculosa. Ecce conturbantur gentes, inclinantur regna: ideo cito dabit vocem suam Altissimus, et movebitur terra. Ego quasi timidus dum non sim fortis bellator, quia hostem adversariorum circumdasse nos video, te licet importunis clamoribus, tanquam ducem principem suscitare conor; ad te namque totius exercitus Domini, in campo potius torpentis, quam pugnantis, et partim (quod lacrymabilis est) adversariis potius manus dantis, quam resistentis, periculum pertinet. Te totum expectat, qui potestatem habens omnia ordinandi, bellum instituendi, duces excitandi, arma corripere jubendi, aciem construendi, tubas undique sonandi, certamen demum, te in fronte gradiente, ineundi. Quia vix diu apparet in hac regione, in hoc spirituali bello victi sumus, etiam Christiani, vitiis primum carnalibus ac pomposa conversatione; deinde fidei vacillantis tempore, qua infirmata, inimicis nostris, dum non sensimus, circumdati sumus triplicibus qui dati sunt nobis ad vindictam nostræ luxuriæ securitatis. Omnium enim malorum causa est cæcæ prosperitatis securitas.

VII. Miror, fateor, talem securitatem; et unde hic lethalis sopor totos pene cooperit, nescio quæ corda, quæ aures, qui sensus, quos nequaquam ignita ipsius Domini verba suscitaverunt ad vigilantiam zeli jugiter ferventis, ad contemptum mundi, ad paupertatem Christi, sicut multas gentes ita asseruerunt. Ego enim de extremo mundo veniens, ubi bella Domini

præliari spirituales duces conspexi, et sperans in antea videre fortiores peritioresque hujus sancti conflictus duces; et ita inveniens, ac si quidam campi bellici roscidus cadaverum ac madidus post pugnam contemplator, stupeo, et dolens ac timens, ad teque tantum qui unica spes de principibus es, per honorem potens Petri apostoli sancti, respiciens plango tantum exercitus stragem. Sed quia fragilis ingenii cymba, non tam in altum juxta verbum Domini (*Luc.* 7, 4) ducta est, quam adhuc in uno hæreat loco: non enim charta totum comprehendere potest, quod animus variantibus causis, epistolæ angustiis concludere voluit, a rege rogor, ut singillatim suggeram tuis piis auribus sui negotium doloris: dolor namque suus est schisma populi pro regina, pro filio, forte et pro se ipso; fertur enim dixisse, si certum sciret et ipse crederet.

VIII. Redeamus ad librum, quem juxta ripam dimisimus. Ne igitur hoc fune erroris longissimo liget latro antiquus homines, causa schismatis incidatur, quæso confestim a te cultello quodammodo sancti Petri, id est, vera in synodo fidei confessione, et hæreticorum omnium abominatione ac anathematizatione, ut mundus cathedram Petri ab omni errore, a horrore, si quis est, ut aiunt, intromissus; si non puritas agnoscat ab omnibus. Dolendum enim ac deflendendum est, si in sede apostolica fides catholica non tenetur. Sed ut totum dicam (ne adulari ultra fas, etiam vobis videar) dolendum quoque est quod non vos priores pro zelo fidei, ut decebat, diu parte a vobis recedente (utpote qui potestatem legitimam habuistis), continuo, ostensa prius vestræ fidei paritate condemnastis, nec excommunicastis, b quare vel infamare auderet *fidei orthodoxæ sedem principalem*. Scitis enim quam sæva animadversione a patribus in synodo Nicæna sancta damnati sunt innocentium criminatores. Sed hæc dicens, non nescias multas esse causas in multitudine clamosa et acuta, tumultuosa, quæ non permittunt hæc ad purum usque investigari, non quia crederem, sed quia nunc fieri debeant, dixi. Si qui sunt rebelles contra veritatem vestri comprovinciales, tantum culpa includat hos; non enim ignem flare potest os farina aut aliqua materia plenum: omnis enim res læditur vicina contrarietate. Idcirco precor vos pro Christo: subvenite famæ vestræ, quæ laceratur inter gentes, ne perfidiæ vestræ reputetur ab æmulis, si amplius taceatis. Nolite itaque amplius dissimulare, nolite tacere; sed potius emittite vocem veri Pastoris, quam agnoscunt suæ oves quæ alienorum vocem non audiunt, sed fugiunt ab eo (*Joan.* 10, 4, 5).

IX. Ego instigo vos, meos patres ac proprios patronos, ad depellendam confusionem de facie filiorum vestrorum ac discipulorum, qui pro vobis confunduntur: et, quod his majus est, ut caligo suspicionis tollatur de cathedra S. Petri. Inde conventum cogit, et ea quæ vobis objiciuntur, purgetis; non enim lusus currus vobis objicitur. Hæreticorum enim

a *Horror.* Hæc vox videtur mendo irrepisse.

b *Quare.* Quia, vel quod non quare. — Non placet.

receptio, ut audio, vobis reputatur, quod absit, credi verum fuisse, esse vel fore. Dicunt enim Eutychem, Nestorium, Dioscorum, antiquos, ut scimus, hæreticos a Vigilio in synodo, nescio quam [*Fortè* qua], in quinta receptos fuisse. Ecce causam totius, ut aiunt, scandali; si et vos sic recipitis, ut dicitur, aut si et ipsum Vigili-um scitis sic infectum defunctam fuisse, quare illum contra conscientiam recitatis? *Omne enim, quod non ex fide, peccatum est* (Rom. xiv, 3). Jam vestra culpa est, si vos deviasitis de vera fiducia, et *primam fidem irritam fecistis* (I Tim. v, 12): merito vestri juniores vobis re-istunt, et merito vobiscum non communicant, donec perditorum memoria deleatur, et oblivioni tradatur. Si enim hæc certa magis quam fabulosa sunt, versa vice filii vestri in *caput* conversi sunt, *vos vero in caudam* (Deut. xxviii, 44); quod etiam dici dolor est: ideo et vestri erunt iudices qui semper orthodoxam fidem servaverunt, quicumque illi fuerint, etiamsi juniores vestri videantur. Ipsi autem orthodoxi et veri catholici, qui neque hæreticos, neque suspectos aliquos aliquando receperunt neque defenderunt, sed in zelo veræ fidei permanserunt. Si igitur et isti non tales sint, ut seniores ordine, culpa tamen majores juste judicent, certatim invicem veniam pro tam longa discordia postulantes, et utrique nullum contra rationem defendentes, nec vos hæreticos, nec illi suspectos, quo utrique culpabiliter celerius concordare.

X. Sed indulgete mihi talia confragosa loca ^a transnanti, si qua forinsecus verba aures pias offenderunt, quia consequentiæ [consequentis] ratio historiae nihil me de questione præterire permittit, et libertas paternæ consuetudinis, ut ita dicam, me audere ex parte facit. Non enim apud nos persona sed ratio valet: amor autem pacis evangelicæ totum me dicere cogit, ut vobis sit stupor ambobus, qui unus chorus esse debuistis, ^b magnitudo sollicitudinis meæ pro concordia, pace vestra. Si enim *patitur unum membrum, compatimur [compatiuntur] omnia membra* (I Cor. xii, 26). Nos enim, ut ante dixi, devincti sumus cathedræ S. Petri: licet enim Roma magna est et vulgata; per istam cathedram tantum apud nos est magna et clara. Quanquam enim Ausonici decoris, ac si angustissimum quoddam, ac ætheris procul sejunctum climatibus promiscuis, urbis quondam conditæ nomen, nimio favore omnium prope gentium, totis per orbem, usque in occidua transmunda-
 diahs limitis loca, triundolibus saltuatim, licet hyperbolice, pelagi vorticibus undique consurgentibus (mirum dictu!), non prohibentibus longe lateque vulgatum est; ex eo tamen tempore, quo Deus et Dei Filius esse dignatus est, ac in duobus illis ferventissimis Dei Spiritus equis, Petro scilicet et Paulo apostolis (quorum chara pignora vos felices fecerunt), per mare gentium equitans, turbavit aquas multas, et innumerabilium populorum millibus multiplicavit quadrigas, supremus ipse auriga currus il-

^a *Transnanti*. Ita rescripsimus pro *transnanti* edit.

^b *Magnitudo*. ET *magnitudo*. Sic *in*ox, ET *puce*

lius, qui est Christus, Pater verus, agitator Israel, trans Euriporum rheuma, trans Delphinum dorsa, trans turgescens dodrantem, ad nos u que pervenit. Ex tunc vos magni estis et clari, et Roma ipsa nobilior et clarior est; et si dici potest, propter Christi geminos apostolos (dico ipsos coelos a Spirite sancto dictos, Dei gloriam enarrantes [*Psal. xviii, 2*]), de quibus infertur: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba illorum* [*Ibid., 5*] vos prope celestes estis, et Roma orbis terrarum caput est ecclesiarum, salva loci dominicæ resurrectionis singulari prærogativa. Et ideo sicut magnus honor vester est pro dignitate cathedræ, ita magna cura vobis necessaria est, ut non perdatis vestram dignitatem propter aliquam perversitatem. Tandem enim potestas apud vos erit, quandiu recta ratio permanserit: ille enim certus regni cælorum clavicularius est, qui dignis per veram scientiam aperit, et indignis claudit. Alioquin, si contraria fecerit, nec aperire, nec claudere poterit.

XI. Cum hæc igitur vera sint et sine ulla contradictione ab omnibus vera sapientibus recepta sint (licet omnibus notum est, et nemo [*Add. sit*] qui nesciat qualiter Salvator noster sancto Petro regi cælorum contulit claves) et vos per hoc forte superciliosum nescio quid, præ cæteris vobis majoris auctoritatis, ac in divinis rebus potestatis vindicatis; noveritis minorem fore potestatem vestram apud Dominum, si vel cogitatis hoc in cordibus vestris: quia unitas fidei in toto orbe unitatem fecit potestatis et prærogativæ; ita ut libertas veritati ubique ab omnibus datur, et aditus errori ab omnibus similiter abnegatur: quia confessio recta etiam sancto privilegium dedit claviculario communi omnium Nonno, liceat etiam junioribus vestris sollicitare vos pro zelo fidei, pro amore pacis, pro Ecclesiæ unitate communis matris, quæ nimirum intra viscera more Rebeccæ (*Gen. xxv, 22*) discerpitur materna, et dolet pro rixa ac intestino bello filiorum suorum, et læsta luget divisionem viscerum suorum. Lacrymis in his opus est magis, quam verbis. Quomodo prævaluit inimicus Christiani nominis post Filii Dei viva verba, post Evangeliorum plenitudinem, post apostolicam doctrinam, post neotericam orthodoxorum auctororum scripturam, qui de novo ac veteri sacramenta fidei diverso sermone aperuerunt? Corpus Christi dividere, et membra separare et ipsius Filii Dei Salvatoris mundi tunicam scindere, quæ est unitas? Tuum est hoc artificium, diabole, quem Christus *pax nostra, qui fecit utraque unum* (*Ephes. xi, 14*), vincat.

XII. Ideo cito, charissimi, concordate, et convenite in unum, et nolite contendere pro antiquis litibus; sed magis tacete, et æterno silentio ac oblivioni eas tradite; et si qua dubia sunt, divino iudicio reservate. Quæ autem manifesta sunt, de quibus homines judicare possunt, juste sine personarum acceptione iudicate; sitque iudicium pacificum in portis

vestra.

vestris, et agnoscite vos invicem, ut sit gaudium in cœlo et in terra pro pace et conjunctione vestra. Quid vobis aliud defendere, præter fidem catholicam, si veri Christiani estis utrique? Non enim ego possum scire, unde Christianus contra Christianum de fide possit contendere; sed quidquid dixerit orthodoxus Christianus, qui recte Dominum glorificat, respondebit alter Amen, quia et ille similiter amat et credit. Unum itaque omnes dicite, et unum sentite, ut utriusque unam sitis toti Christiani (1 Cor. i, 10). Nam si, ut audiivi, aliqui in Christo duas substantias non credunt, hæretici potius quam Christiani credendi sunt: Christus enim Salvator noster verus Deus, æternus sine tempore, et verus homo absque peccato ex tempore est; qui juxta divinitatem cœternus est Patri, et juxta humanitatem junior est matre. Qui natus in carne, nequaquam deerat cœlo: manens in Trinitate, vixit in mundo. Et ileo si scriptum est in v synodo, ut quidam mihi dixit, quod qui duas substantias adorat, orationem suam divisam habeat, ille divisus est a sanctis, et separatus est a Deo, qui scripsit. Nam nos pro unitate personæ, in qua complacuit plenitudinem divinitatis inhabitare corporaliter (Coloss. ii, 9), unum Christum credimus, divinitatem ejus et humanitatem, quia qui descendit, ipse est qui ascendit super omnes cœlos, ut adimpleret omnia (Ephes. iv, 10). Si qui aliter de incarnatione Domini senserit, hostis est fidei, et abominandus est omnibus Christianis, ac anathematizandus, cujuscuque ordinis, aut status, aut gradus fuerit; nullus enim ad injuriam Dei hominem honorare debet. Ideo quæso vos pro Christo, nulli parcite qui vos a Christo separare tentaverit; sed potius ei in faciem resistite, si quis nolens recte credere, vos a fide catholica revocare voluerit.

XIII. Date, quæso, veniam mihi nimis injurioso, asperoque cuidam loquaci, qui de tali causa aliter scribere non potui. Dum enim veritati per omnia placere volui, azyma cum amaritudine non nesciens comedenda, soli Deo servivi, qui est benedictus in sæcula. Ego germanitatem meam probavi et zelum fidei meæ, dum malui reprehensoribus locum dare, quam in tali causa os, quamvis ineruditum, non aperire. Idcirco quamvis trisulcus arcuato vulnere scorpius insurgat, in his de quibus scriptum est, extendere linguam suam, sicut arcum mendacii; qui nova quæque, licet epicroca, judicant, copes nimirum effecti, hyperbolice; quique oliginosis celotes palearibus, scriptis quibusque non lepidis, invidia refragationis semper opponunt pellaces. Sed quando rex gentilis peregrinum scribere Longobardus, Scutum hebetem rogat, quando unda torrentis antiqui retro redusdat; quis non mirabitur potius quam calumniabitur? Ego tamen non trepidabo, neque in causa Dei linguas hominum formidabo, quæ frequentius mentiuntur quam vera loquuntur; cum potius verecundiæ resistendum, quam ignaviæ subjiendum sit, ubi necessitas cogat.

XIV. Igitur, ut ad id loci regrediar unde digressus

sum, rogo vos, quia multi dubitant de fidei vestræ puritate, ut cito tollatis hunc nævum de sanctæ cathedræ claritate; non enim decet Romanæ Ecclesiæ gravitatem hæc instantis levitatis fama, ut qualibet vi possit moveri a soliditate veræ fidei, pro qua tot martyres sui suum sanguinem fuderunt, malentes mori quam convelli. Nunquid enim si in nostris temporibus persecutio venerit ultima squammæ illius inivisæ, cujus corium vix universæ naves poterunt portare, non usque ad sanguinem resistemus adversus peccatum repugnando (Heb. xii, 4), sicut patres nostri fecerunt, apostolos dico, et tot martyres? Si gravis fuit persecutio in initio fidei, quanto magis in fine, de quo Dominus dicit: *Putasne veniens Filius hominis inveniat fidem in terra* (Luc. viii, 8)? Et iterum; *Nisi brevitati fuissent dies illi, non feret omnis caro salva* (Matth. xxiv, 22). Felix quem mors ante tollat, quam infirmus neget. Dicit tamen electos ibi futuros; de quibus nimirum prædixit discipulis suis: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi* (Matth. xxviii, 20). Cum itaque electi futuri in diebus illis periculosioribus cæteris, ante etenim [Al. etiam] ac retro incomparabilibus, sustinebunt, Domino roborante, majora; cur nos in tutioribus adhuc ac securioribus, vel pro fide nostra qua [Add., ab] ethnicis ac Judæis ac hæreticis differimus, non sustinebimus, Domino adjuvante, minora?

XV. Sed talia snadenti, utpote torpentis actu, ac dicenti potius, quam facienti mihi, *Jonæ* Hebraice, *Peristeræ* Græce, *Columbæ* Latine, potius tantum [Al., tamen] vestræ idiomate linguæ nanto [Al., nuncupato]; licet prisco inter [Al., nitar] Hebræo nomine, cujus et. pene subivi naufragium, veniam, quæso, sicut sæpe rogavi, date; quia necessitate magis, quam cenodoxia scribere coactus sum, dum quidam litteris suis quibus me primo pene ingressu in hujus regionis terminos arripuit, vos mihi cavendos, tanquam in Nestorii sectam decedentes, significavit. Cui attonitus respondi in brevi, ut potui, non credens suæ allegationi: sed ne ullo modo veritati essem contrarius, juxta suam epistolam, et juxta meam bonam de vobis æstimationem (ego enim credo semper columnam Ecclesiæ firmam esse in ramo) responsum variavi, quod vobis direxi relegendum ac concertandum, sicubi contra veritatem venit; non enim me inter irreprehensibiles profiteri audeo.

XVI. Post hanc autem scribendi occasionem, insuper regis insistit jussio * *Agilulfi*: cujus postulatio me in stuporem ac in sollicitudinem posuit multiplicem: quippe quia non sine miraculo reor esse quod video. Reges namque Arianam hanc labem in hac diu regione, calcando fidem catholicam, firmarunt; nunc nostram rogant roborari fidem. Forte Christus pio nos [Leg. pio nos oculo] tunc respicit, cujus favore omne nascitur bonum. Nos valde miseri sumus, si nostra de parte scalon amplius fiat. Rogat itaque rex, rogatque regina, rogant te toti, ut quam celerrime possit fieri, fiant omnia unum, fiat ut patria

pax, pax fiat mox Iudei, ut toti deinceps, grex unus fiat Christi. Rex [Leg. Regis] regum tu Petrum, te tota sequatur Italia. Quid suavius pace per [Forte post] bella? Quid dulcius conjunctione fratrum dis separatorum? Quam alacer post annos supervenit Pater post [Redundat post] multos? Quam suave dis exspectanti matri narratur adventus? Ita Deo patri pax filiorum, gaudium erit in ævum sæculorum, et ketitia Ecclesiæ matris tripudium fiet sempiternitatis. De cætero, sancti papa et fratres, orate pro me vilissimo peccatore et meis comperegrinis, juxta loca sancta et sanctorum cineres, et præcipue juxta Petrum et Paulum, viros similiter et magnos magui Regis duces, ac fortis-imos campi felicissimi bellatores, Dominum crucifixum cum cruore sequentes; ut mereamur Christo hærere, placere, gratias agere, eumque cum patre et Spiritu sancto sine fine laudare vobiscum [Add. et cum] omnibus sanctis hic et in æterna sæcula sæculorum. Amen.

° EPISTOLA VI.

AD QUENDAM SUUM DISCIPULUM.

I. Mundus iste transit: et quotidie decrescit. Nemo vivens manebit: nullus vivus remansit: totum humanum genus ortu utitur pari, et de simili vita sine cadit æquali: ^b deferentibus vitam mors incerta subripit: omnes superbos ^a vagos mæror mortis corripit: quod pro Christo largiri nolunt, omnes avari inopportune amittunt: post se colligunt alii: parvum ipsi viventes Deo dare vix audent, morti cuncta relinquant: nihil de ipsis habent. Quotidie decrescit vita præseus quam amant: indeficiens manebit sibi poena, quam parant. Lubricum cum labitur ^d conantes colligere, et hoc quod sese ducit, minus ^e timent credere. *Dixerunt tenebras tetras magis, quam lucem* (Joan. III, 19). Imitari contemnant vitæ Dominum ducem. Velut in somnis regnent, una ora letantur; sed æterna tormenta adhuc illis

^a Hanc epistolam primus et unus edidit Goldastus ex Ms. Codice bibliothecæ monasterii S. Gall, exstatque in ejus *Paræneticorum veterum* part. I, pagg. 148-148.

^b *Deferentibus*. Goldastus legit *differentibus*: quod minus placet.

^c *Vagos*. Peregrinantes in hac terra. An *divagos*? Ita Goldastus.

parantur. Cæci nequaquam vident, quid post obitum restat peccatoribus, impiis quod [Forte quid] impietas præstat.

II. Cogitare convenit te hæc cuncta, amice. Absit tibi amare hujus formulam vitæ. *Omnis enim caro senum* (Isa. XL, 6), flagrans licet, florida: sicque *quasi flos seni omnis est gloria. Orto sole areciscit senum, et flos deperit* (Jac. I, 11): sic est omnis juvenus, virtus cum defecerit. Pulchritudo hominum senescentes delabitur: vultus Christi radius præ cunctis amabilis, magis diligendus est, quam flos carnis fragilis. Caveto, filiole, seminare species, quas mors ingreditur non parva pernicies. Plerique perpepsi sunt poenarum incendia, voluntatis lubricæ nolentes dispendia. Poenulum impiissimæ noli unquam bibere: inde multos plerumque viles letos ridere: nam quoscunque videris ridere inaniter, scito in novissimis quod flabunt amariter.

III. Conspice, charissime, sic esse libidinem, ut morsum mortiferum, ^f quod vincit dulcedinem. Noli pronus pergere per vias mortalium: ^e quam multis evenisse conspicias naufragium. Perge inter laqueos cum suspensis pedibus, per quos captos cæteros incautos comperimus. De terrenis eleva tui cordis oculos: ama amantissimos angelorum populos. Beata familia que in altis habitat, ubi senex non gemat, neque infans vagiat: ubi laudes Domini nulla vox retinet [An retinet?]: ubi non esurit, ubi nunquam seditur: ubi cibo superno plebs cœlestis pascitur: ubi nemo moritur, quia nemo nascitur: ubi aula regia cœlestis pascitur, in qua male resonans nulla vox audita est: ubi vita viridis veraque futura est, quam nec mortis nec mæroris metus consumpturus est. Læti letho transacto letum Regem videbant: cum regnante regnabant: cum gaudente gaudebant. Tunc dolor, tunc tedium, tunc labor delabitur: tunc Rex regum, Rex mundus a mundis videbitur.

^d *Conantes*. Ms., *conantur*: quod mutandum non erat.

^e *Timent credere*. Diffidunt. GOLD.

^f *Quod vincit dulcedinem*. Goldastus emendat, qui *vincit dulcedine*. Mea quidem sententia, minus recte.

^e *Quam multis*. Corripit Goldastus per *quas multis*. Nihil equidem muto, junctim legens *quam multis*.